

СЕКЦІЯ 6 МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.9:004.9

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4263/2024-3-16>**Кухарик В.В.***кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних
відносин та управління проектами**Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3389-5181>***Любитовець О.Ю.***здобувачка вищої освіти (другого) магістерського рівня
Волинського національного університету імені Лесі Українки***Kukharyk Viktoriia***Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Department of International Economic Relations and Project Management
Lesia Ukrainka Volyn National University***Liubytovets Oksana***Student Of Higher Education (Second) Master's Degree
Lesia Ukrainka Volyn National University*

ЦИФРОВІ ТОРГОВІ ІНІЦІАТИВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ¹

DIGITAL TRADE INITIATIVES AS AN ELEMENT OF DIGITAL TRANSFORMATION IN ECONOMIC DIPLOMACY

АНОТАЦІЯ

Дослідження зосереджено на аналізі впливу цифрових торгових ініціатив на трансформацію економічної дипломатії в контексті глобальної цифровізації. Розглянуто динаміку міжнародної торгівлі цифровими послугами та еволюцію регіональних торговельних угод. Проведено аналіз нормативно-правової бази регулювання цифрової торгівлі на міжнародному рівні. Виявлено стійке зростання частки цифрових послуг у міжнародній торгівлі, яка перевищила 50 %. Прогнозується збільшення експорту цифрових послуг на 19,6 % до 2026 р. Досліджено роль багатосторонніх угод СОТ у формуванні правової бази цифрової торгівлі. Виявлено, що імплементація цифрових торгових угод стикається з викликами, пов'язаними з недостатнім розвитком внутрішнього законодавства та необхідністю гармонізації норм. Подальші дослідження доцільно спрямувати на аналіз ефективності імплементації цифрових торгових угод та вивчення механізмів адаптації традиційних інструментів економічної дипломатії до вимог цифрової економіки.

Ключові слова: економічна дипломатія, цифрові торгові ініціативи, цифрові послуги, глобальна цифровізація, СОТ, РТУ.

ANNOTATION

The study focuses on analyzing the impact of digital trade initiatives on the transformation of economic diplomacy in the context of global digitalization. The dynamics of international trade in digital services and the evolution of regional trade agreements are examined. The aim of the research is to assess the influence of digital trade initiatives on the development of economic diplomacy

and analyze their effectiveness in promoting international trade in the digital economy. The research utilizes statistical data on international trade in digital services, information on regional trade agreements, and digital economy/trade agreements. Methods of systematic and statistical analysis, forecasting, and graphical data visualization are applied. An analysis of the regulatory framework for digital trade at the international level is conducted. The study reveals a steady growth in the share of digital services in international trade, exceeding 50 %. A 19.6 % increase in the export of digital services is projected by 2026. A trend towards concluding specialized agreements on digital economy and trade is established. The EU's approach to the digital transformation of economic diplomacy, which involves a comprehensive strategy for developing a digital ecosystem, is analyzed. The role of WTO multilateral agreements in forming the legal basis for digital trade is investigated. It is found that the implementation of digital trade agreements faces challenges related to insufficient development of domestic legislation and the need for harmonization of norms. Further research should focus on analyzing the effectiveness of implementing digital trade agreements and studying mechanisms for adapting traditional economic diplomacy tools to the requirements of the digital economy. An important direction is to investigate the impact of digital trade initiatives on the economic development of participating countries and analyze associated risks and challenges. The study of the role of digital economic diplomacy in shaping the new landscape of international economic relations and developing strategies for its effective development is promising.

Keywords: economic diplomacy, digital trade initiatives, digital services, global digitalization, WTO, RTAs.

¹ Статтю підготовлено в межах проєкту "Центр досконалості Жана Моне "Волинський центр європейських студій: зелене та безпечне сусідство" програми Європейського Союзу ERASMUS+ (№ 101085647 – VCES – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH). Фінансується Європейським Союзом. Проте висловлені погляди та думки належать лише автору(ам) і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Постановка проблеми. Цифровізація глобальної економіки трансформує практику міжнародної торгівлі та економічної дипломатії. Цифрові торгові ініціативи стають ключовим елементом цієї трансформації, впливаючи на масштаби та швидкість торговельних операцій, а також стимулюючи економічний розвиток. Важливим напрямком дослідження є оцінка впливу цих ініціатив на економічну дипломатію, оцінка їх ролі у розвитку міжнародної торгівлі та аналіз викликів імплементації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про зростаючий інтерес до цифрової трансформації економічної дипломатії. Міжнародний контекст цієї теми досліджують висвітлюють Чохан Усман В. [5] та М. Куничка [14], аналізуючи багатосторонні процеси. Цифрову трансформацію економічної дипломатії досліджують Ш. Земанова [24], Д. Маргіансях [16], Х. Руель [10], С. Нешкович [20] та Азіз [3], вивчаючи адаптацію до електронної комерції та Індустрії 4.0.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідним є подальше дослідження ряду аспектів впливу цифрових торгових ініціатив на економічну дипломатію. Зокрема, потребує глибшого аналізу ефективність імплементації нових цифрових торгових угод та їх практичний вплив на економіку країн-учасниць. Важливим напрямком є вивчення механізмів адаптації традиційних інструментів економічної дипломатії до вимог цифрової економіки, а також дослідження пов'язаних з цим ризиків та викликів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження впливу цифрових торгових ініціатив на трансформацію економічної дипломатії та аналіз їх ефективності у сприянні міжнародній торгівлі в умовах глобальної цифровізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У глобальному контексті цифровізація суттєво трансформує міжнародну торгівлю, впроваджуючи цифрові транзакції та послуги. Цей процес не лише модифікує масштаби та швидкість торгівлі, але й оптимізує витрати та стимулює економічну активність у різних секторах глобальної економіки. В умовах інтенсифікації цифровізації, ініціативи цифрової торгівлі набувають стратегічного значення у цифровій трансформації економічної дипломатії.

Цифровізація економіки та торгівлі суттєво вплинула на споживчу поведінку та бізнес-практики, особливо в умовах пандемії COVID-19. Це прискорило розвиток онлайн-торгівлі на внутрішніх і міжнародних ринках, трансформуючи B2B та B2C продажі. Статистика демонструє значні відмінності у частці цифрового експорту між країнами: від 5 % у Таїланді до 18 % у Сполученому Королівстві (Рис. 1), [17].

Цифрові технології суттєво змінюють структуру міжнародної торгівлі послугами, спрощуючи пряму транскордонну взаємодію в таких галузях як консалтинг, освіта та фінанси. Динаміка експорту та імпорту загальних і цифрових послуг за 2018–2022 рр. (Рис. 2, 3) підкреслює зростаючу роль цифрового компонента.

Аналіз Рис. 2. виявляє різке падіння експорту послуг на 17,2 % у 2020 р. через пандемію COVID-19, з подальшим відновленням у 2021–2022 рр., коли показник зріс на 15,8 % та 12,9 % відповідно. Експорт цифрових послуг демонструє стабільне зростання. Навіть під час пандемії у 2020 р. він збільшився на 1,2 %, тоді як загальний експорт послуг скоротився на 17,2 %.

Динаміка імпорту цифрових послуг та послуг загалом у 2022 р. наведена на Рис. 3.

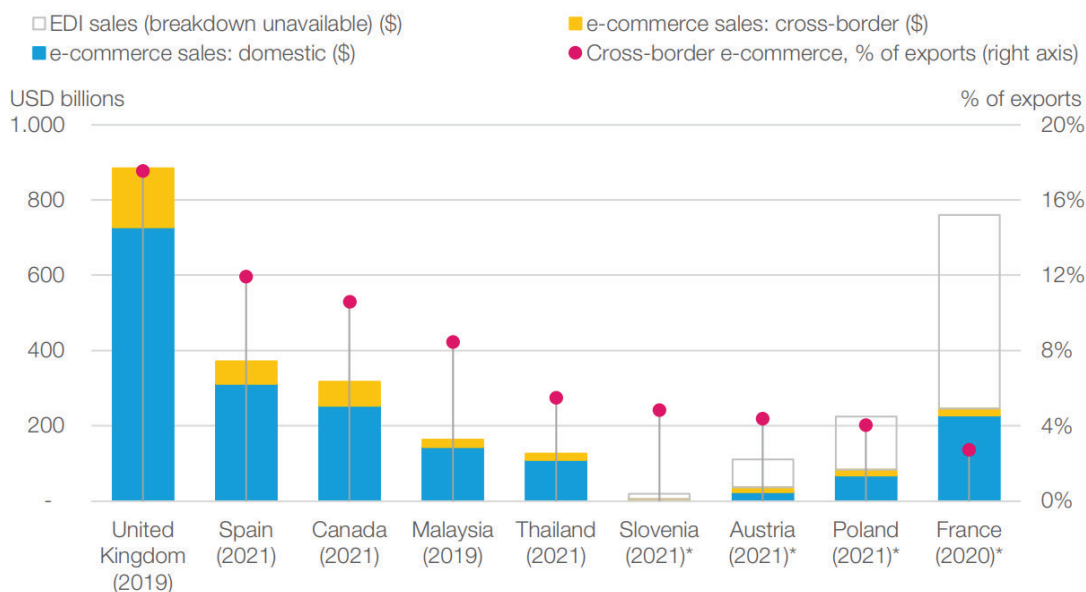

Рис. 1. Обсяги електронної комерції та її частка в експорті за країнами

Джерело: [17]

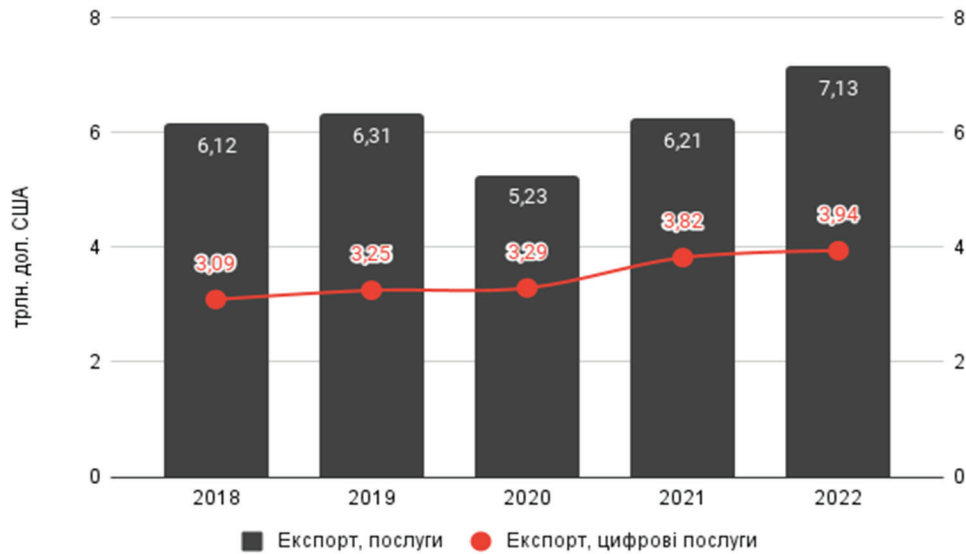

Рис. 2. Експортна динаміка послуг та цифрових послуг протягом 2018–2022 рр., трлн дол. США
Джерело: складено за [11; 21]

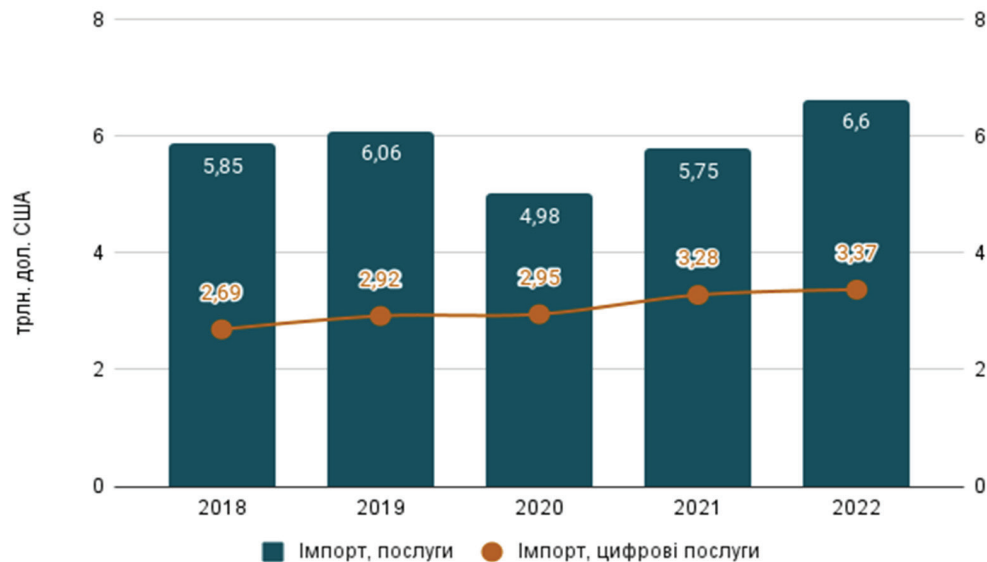

Рис. 3. Імпортна динаміка послуг та цифрових послуг протягом 2018–2022 рр., трлн дол. США
Джерело: складено за [11; 21]

Аналіз даних демонструє схожі тенденції в динаміці імпорту послуг. У 2020 р. спостерігалось різке падіння імпорту послуг на 17,8 % через пандемію COVID-19, з подальшим відновленням у 2021–2022 рр. (зростання на 13,3 % та 12,9 % відповідно). Імпорт цифрових послуг показав стійке зростання: навіть у 2020 р. він збільшився на 1 %, тоді як загальний імпорт послуг скоротився. У 2021–2022 рр. імпорт цифрових послуг зріс на 10,1 % та 2,7 % відповідно, демонструючи стабільну позитивну динаміку. Згідно з представленою інформацією, у 2022 р. частка імпорту цифрових послуг у загальному обсязі імпорту послуг досягла значного рівня – 51,1 %, тоді як на решту видів послуг припадало 48,9 % [11; 21].

Здійснимо прогностичний аналіз траєкторії розвитку міжнародної торгівлі цифровими

послугами на найближчу перспективу, використовуючи статистичні методи (Рис. 4).

На основі статистичного прогнозування очікується збереження позитивної динаміки міжнародної торгівлі цифровими послугами протягом 2023–2026 рр. Прогнозовані показники свідчать про значне зростання сектору: експорт цифрових послуг у 2026 р. порівняно з 2022 р. збільшиться на 19,6 %, тоді як імпорт зросте на 18 %. Ці дані вказують на подальшу інтенсифікацію цифровізації міжнародної торгівлі послугами та зміцнення позицій цифрового сектору в глобальній економіці. Економетрична модель підтверджує стійку тенденцію до зростання обсягів торгівлі цифровими послугами в середньостроковій перспективі, що свідчить про посилення ролі цифрового сектора як ключового компонента розвитку світової економіки,

створюючи сприятливі умови для цифрової трансформації економічної дипломатії.

Аналіз тенденцій світового ринку послуг та цифрової торгівлі демонструє їх зростаючу роль у глобальній економіці, що зумовлює важливість розгляду міжнародно-правового регулювання цієї сфери. Ключову роль у формуванні правил міжнародної цифрової торгівлі відіграють багатосторонні угоди в рамках Світової організації торгівлі (СОТ). Основоположними для регулювання цифрової торгівлі є Генеральна угода про торгівлю послугами (GATS, 1995 р.), Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ, 1947 р.), Угода про спрощення торгівлі (ТФА, 2017 р.) та Угода про інформаційні технології (ІТА, 1996 р.). Ці документи створили правову базу для розвитку цифрової торгівлі, встановивши правила та знизивши бар'єри для міжнародного обміну цифровими товарами та послугами [8, с. 13].

Незважаючи на стрімкий розвиток цифрових технологій, багатостороннє регулювання цифрової торгівлі довго залишалося статичним. Суттєвий прогрес розпочався у грудні 2017 р., коли група членів СОТ ініціювала спільну дослідницьку роботу з електронної комерції [13, с. 20].

До реалізації Спільної ініціативи з електронної комерції регулювання цифрової торгівлі здійснювалося переважно через двосторонні і регіональні торговельні угоди (РТУ). Рис. 5 демонструє еволюцію включення положень щодо цифрової торгівлі в РТУ у 2000–2022 рр., відображаючи: загальну кількість РТУ, кількість РТУ з положеннями про цифрову торгівлю та їх відсоткову частку. Категорія “РТУ з положеннями про цифрову торгівлю” включає угоди з щонайменше одним релевантним положенням, незалежно від його розташування в документі [8, с. 13–14].

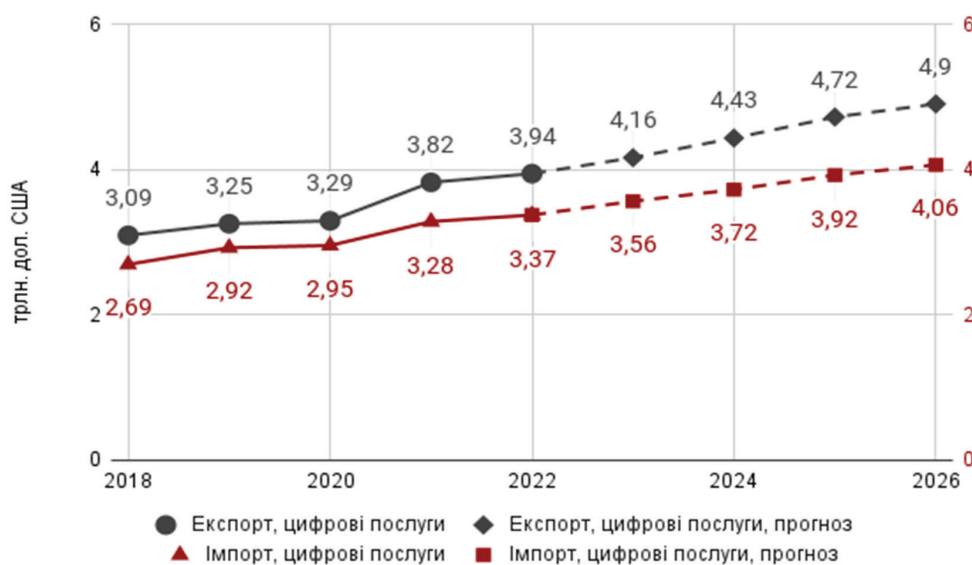

Рис. 4. Динаміка міжнародної торгівлі цифровими послугами та прогноз на 2023–2026 рр., трлн дол. США

Джерело: складено за [11; 21]

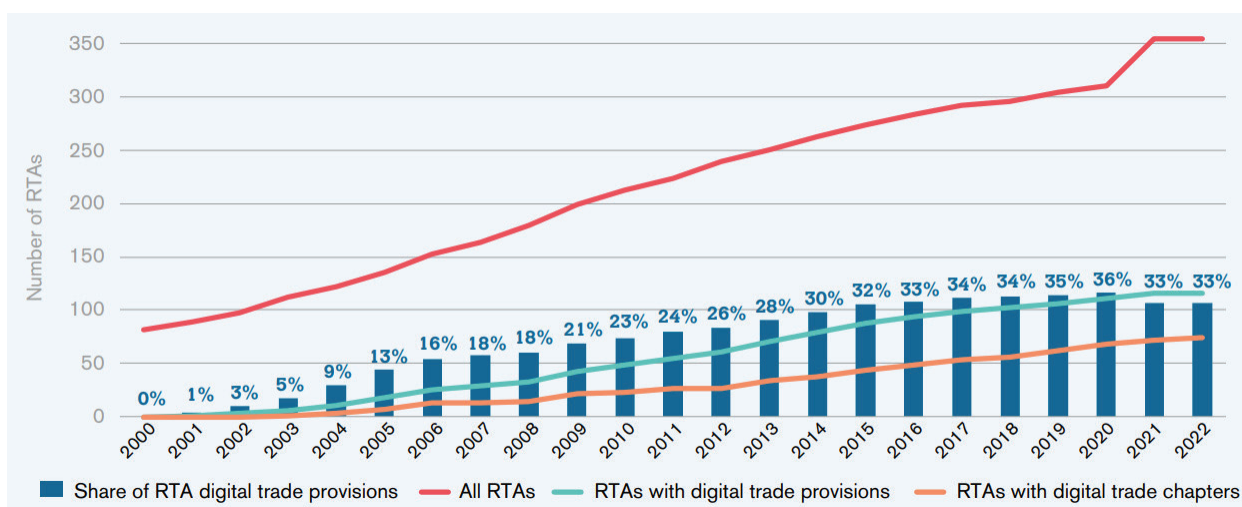

Рис. 5. Кількість регіональних торговельних угод, які містять положення про цифрову торгівлю

Джерело: [1]

За даними СОТ, кількість регіональних торговельних угод з положеннями про цифрову торгівлю значно зросла з початку 2000-х. До кінця 2022 р. їх налічувалося 116 (33 % від загальної кількості). За інформацією бази даних ТАРЕД, 74 угоди (21 %) мають окремий розділ про цифрову торгівлю чи електронну комерцію. Аналіз динаміки з 2001 р. демонструє, що 44 % укладених угод включають положення, дотичні до сфери цифрової торгівлі [8, с. 14; 13, с. 21; 18]. Аналіз РТУ демонструє тенденцію до включення положень про цифрову економіку. Більшість угод охоплює електронну комерцію, захист споживачів, конфіденційність та кібербезпеку. 50–75 % угод регулюють трансграничні потоки даних та технологічний нейтралітет [15, с. 24; 19, с. 33].

Паралельно з РТУ країни активізували переговори щодо угод про цифрову торгівлю (digital trade agreements, DTA) та цифрову економіку (digital economy agreements, DEA). Таблиця 1 наводить перелік ключових DTA та DEA, які вже укладені або перебувають на стадії переговорів.

У березні 2023 р. Україна підписала першу Угоду про цифрову торгівлю з Великою Британією, спрямовану на післявоєнне економічне відновлення. Угода охоплює цифрові ринки, потоки даних, захист споживачів, фінансові послуги та кібербезпеку. Імплементация ускладнюється недостатнім внутрішнім законодавством та колізіями з існуючими нормами. Вирішення цих проблем критичне для реалізації потенціалу угоди [9].

Важливо відзначити підхід Європейського Союзу до цифрової трансформації та економічної дипломатії. ЄС впроваджує комплексну стратегію, спрямовану на розширення можливостей бізнесу, створення стійкої цифрової екосистеми та забезпечення рівних умов на ринку. У 2022 р. Рада ЄС визначила цифрову дипломатію ключовим компонентом зовнішньої політики, що свідчить про більш скоординований підхід до зв'язку між цифровою та

зовнішньоекономічною сферами. Пріоритетами ЄС у цифровій дипломатії є просування інноваційних цифрових інструментів, гармонізація внутрішніх та зовнішніх ініціатив, формування міжнародних коаліцій, оптимізація діяльності дипломатичних представництв та підвищення кваліфікації дипломатів у цифровій сфері. ЄС прагне повного використання мережі своїх представництв для роботи з третіми країнами та міжнародними організаціями, а також посилення регіональних центрів цифрової економічної дипломатії. Цей комплексний підхід підкреслює важливість цифрової економічної дипломатії для розвитку міжнародних економічних відносин та необхідність адаптації традиційних дипломатичних інструментів до вимог цифрової епохи [6; 7].

Висновки з проведеного дослідження. Проведене дослідження демонструє, що цифрові торгові ініціативи стають ключовим елементом трансформації економічної дипломатії в умовах глобальної цифровізації. Зростаюча роль цифрових послуг у міжнародній торгівлі формує нові підходи в економічній дипломатії. Хоча багатосторонні угоди в рамках СОТ заклали фундамент для регулювання цифрової торгівлі, їх розвиток відстає від вимог сучасності. Натомість активізується укладання двосторонніх та регіональних угод про цифрову економіку та торгівлю, які відіграють ключову роль у формуванні нового ландшафту міжнародних економічних відносин.

Перспективними напрямками подальших досліджень є аналіз ефективності імплементации цифрових торгових угод та їх впливу на економічний розвиток країн-учасниць. Важливим аспектом залишається дослідження механізмів адаптації традиційних інструментів економічної дипломатії до вимог цифрової економіки та аналіз пов'язаних з цим ризиків і викликів. Такі дослідження сприятимуть глибшому розумінню ролі цифрової економічної дипломатії в сучасних міжнародних відносинах та формуванню ефективних стратегій її розвитку.

Таблиця 1

Список угод про цифрову економіку/угод про цифрову торгівлю

№ з/п	Назва угоди	DEA/DTA	Рік
1	Угода про цифрову торгівлю між США та Японією	DEA	набуття чинності 2019 р.
2	Угода про партнерство в цифровій економіці (DEPA) – Сінгапур, Чилі, Нова Зеландія	DEA	набуття чинності 12 червня 2020 р.
3	Сінгапурсько-австралійська угода про цифрову економіку (SADEA)	DEA	набуття чинності 8 грудня 2020 р.
4	Угода про цифрову економіку між Великобританією та Сінгапуром (UKSDEA)	DEA	набуття чинності 14 червня 2022 р.
5	Угода про цифрову торгівлю між Великобританією та Україною	DTA	набуття чинності 30 листопада 2022 р.
6	Рамкова угода про цифрову економіку АСЕАН (DEFA)	DEA	переговори схвалені у вересні 2023 р.,
7	Корейсько-сінгапурська угода про цифрове партнерство (KSDPA)	DEA	набуття чинності 14 січня 2023 р
8	Цифрове партнерство між ЄС і Сінгапуром (EUSDP)	DEA	підписання 1 лютого 2023 р.

Джерело: складено автором за [2; 4; 22]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. A growing number of RTAs have digital trade provisions. Available at: <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9789287073600/CH001.xml>
2. Access Alert (2024) ASEAN Digital Economy Framework Agreement – stepping into 2024. Available at: <https://accesspartnership.com/access-alert-asean-digital-economy-framework-agreement-stepping-into-2024/>
3. Azeez I. A. A. (2023) The Influence of Digital Diplomacy on Foreign Policy. *Journal of Tourism Economics and Policy*, no. 3(3), pp. 189–203. Available at: <https://journalkeberlanjutan.com/index.php/jtep/article/view/770/682>
4. Call for Vendor: Analysis of Digital Trade and Digital Economy Agreements. Available at: <https://asiafoundation.org/career/call-for-vendor-analysis-of-digital-trade-and-digital-economy-agreements/>
5. Chohan, Usman W., Economic Diplomacy: A Review. CASS *Working Papers on Economics & National Affairs*, Working Paper ID: EC007UC, 2021. Available at: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3762042
6. EU Digital Diplomacy: Council Conclusions, Foreign Affairs Council, 18 July 2022. Available at: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11406-2022-INIT/en/pdf>
7. EU's and Ukraine's approaches to digital diplomacy in the geopolitics of technologies. Available at: <http://prismua.org/en/english-eus-and-ukraines-approaches-to-digital-diplomacy-in-the-geopolitics-of-technologies/>
8. Handbook on Measuring Digital Trade. Second edition. World Trade Organization, Organization for Economic Co-operation and Development, International Monetary Fund, and United Nations. DOI: <https://doi.org/10.5089/9789287073600.071>
9. Hudima T., Trehub O., & Kamyshanskyi V. (2023) International digital trade & digital economy agreements: challenges and prospects for ukraine. *Financial & Credit Activity: Problems of Theory & Practice*, no. 4(52), pp. 449–460. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptop.5.52.2023.4139>
10. Huub Ruël (2015) Introduction: Economy and diplomacy in the digital communication age: a web of uncertainties. *Int. J. Diplomacy and Economy*, vol. 2, no. 4, pp. 263–265. Available at: https://www.academia.edu/19766434/Economy_and_diplomacy_in_the_digital_communication_age_a_web_of_uncertainties
11. International trade in digitally-deliverable services, value, shares and growth, annual. Available at: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.DigitallyDeliverableServices>
12. Jeremy Garlick, Radka Havlová (2020) China's "Belt and Road" Economic Diplomacy in the Persian Gulf: Strategic Hedging amidst Saudi–Iranian Regional Rivalry. *Journal of Current Chinese Affairs*, vol 49, issue 1. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/metrics/10.1177/1868102619898706>
13. Key issues in Digital Trade OECD Global Forum on Trade 2023. "Making Digital Trade Work for All" October 2023. Available at: <https://www.oecd.org/trade/OECD-key-issues-in-digital-trade.pdf> (accessed June 12, 2024).
14. Kunychka M., Raneta L., & Steblak D. (2023) Economic Diplomacy and its Relevance in Countries With Different Income Levels: a Perspective for Transition Economies. *Baltic Journal of Economic Studies*, no. 9(2), pp. 19–33. Available at: <http://baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/2069/2074> (accessed June 10, 2024).
15. López González J., S. Sorescu et P. Kaynak (2023) Of bytes and trade: Quantifying the impact of digitalisation on trade. *Documents de travail de l'OCDE sur la politique commerciale*, no. 273, Éditions OCDE, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/11889f2a-en>. (accessed: June 19, 2024).
16. Margiansyah D. (2020) Revisiting Indonesia's economic diplomacy in the age of disruption: towards digital economy and innovation diplomacy. *Journal of ASEAN Studies*, no. 8(1), pp. 15–39. DOI: <https://doi.org/10.21512/jas.v8i1.6433> (accessed May 30, 2024).
17. Measuring the value of E-commerce. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/dtlecde2023d3_en.pdf (accessed June 16, 2024).
18. Mira Burri, Rodrigo Polanco (March 2020) Digital Trade Provisions in Preferential Trade Agreements: Introducing a New Dataset, *Journal of International Economic Law*, vol. 23, is. 1, pp. 187–220. DOI: <https://doi.org/10.1093/jiel/jgz044> (accessed June 19, 2024).
19. Nemoto T. et J. López González (2021) Digital trade inventory: Rules, standards and principles. *Documents de travail de l'OCDE sur la politique commerciale*, no. 251, Éditions OCDE, Paris. DOI: <https://doi.org/10.1787/9a9821e0-en> (accessed June 19, 2024).
20. Nešković S., Đelić A. T., & Duljević B. (2023) Digitalization of economic diplomacy and logistics with reference to the COVID pandemic-19. *Ekonomija: teorija i praksa*, no. 16(1), pp. 217–229. Available at: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2217-5458/2023/2217-54582301217N.pdf>
21. Services (BPM6): Exports and imports by service-category, trade-partner World, annual. Available at: <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.TradeServCatTotal>
22. Siqin Wang, Jun Wen, Xiuyun Yang, Peidong Deng & Ning Wang (2023) Impacts of Digital Trade Restrictiveness on Green Technology Innovation: An Empirical Analysis. *Emerging Markets Finance and Trade*, no. 59(7), pp. 2079–2101. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/00131857.2022.2041413?needAccess=true>
23. Viktoriia V. Kukharyk, Thomas Nüblin (2021) The Role of Economic Diplomacy in the System of Modern International Economic Relations. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series "Economics"*, no. 8 (2), pp. 35–44. DOI: [https://doi.org/10.52566/msu-econ.8\(2\).2021.35-44](https://doi.org/10.52566/msu-econ.8(2).2021.35-44)
24. Zemanová Š. (2020) Adapting Economic Diplomacy to the E-commerce Era. *The Hague Journal of Diplomacy*, no. 15(3), pp. 279–302. DOI: <https://doi.org/10.1163/1871191X-BJA10030>